

Innspill til stortingsmelding om livslang læring og utenforskap. Voksne flyktninger og yrkesfaglig opplæring.

NAV Intro, Nygård skole og Introduksjonssenteret i Bergen har gjennom flere år samarbeidet om kvalifisering av flyktninger. Vår felles utfordring er å bidra til å gjøre våre brukere konkurransedyktige på dagens arbeidsmarked. Arbeidsmarkedet er blitt mer kompetansekreven, og konkurransen om de ufaglærte jobbene er blitt betydelig større de siste årene, ikke minst på grunn av mye arbeidsinnvandring fra Øst-Europa og andre EU-land.

En stor andel av flyktningene er unge mellom 20 og 39 år og har et langt yrkesliv foran seg. Mange har voksenrett til videregående utdanning og ønsker en yrkesutdanning.

Vår erfaring er at bare en liten andel av de som ønsker yrkesfaglig videregående utdanning, får utløst sin voksenrett. Særlig norskkunnskaper og manglende yrkeserfaring hindrer tilgang til opplæring. At så mange flyktninger mangler fullført grunntdanning (grunnskole og/eller videregående) er en stor samfunnsutfordring.

En annen utfordring som vi bare vil nevne kort er yrkeserfaring som ikke blir vurdert og tatt i bruk i Norge. Realkompetansevurderingsordningen fungerte i flere år godt for denne gruppen. Tidligere kunne man få godkjent hele faget eller enkelte opplæringsmål, eventuelt få en gapanalyse. Endringer i retningslinjene førte til at teoretisk programfag VG2 (VG3) ikke lenger ble godkjent, noe som etter vår erfaring gradvis har ført til en forvitring av ordningen.

Samordning av opplæring

I dag mangler et sektorovergripende ansvar som kan legge til rette for at denne gruppen kan ta ut sin voksenrett til utdanning. Ansvaret er fragmentert:

- Introduksjonsprogrammet har ansvar for heldagsprogram i 2 år, men ikke for programmet utover disse to årene.
- Norskopplæringssenterne sitt ansvar er begrenset til norskopplæring og yrkesveiledning. Noen kommuner avslutter norskopplæringen når flyktningene har oppnådd A2-nivå, som langt fra er tilstrekkelig for å tilegne seg kunnskaper på videregående skolenivå.
- NAV har et oppfølgingsansvar uansett norsknivå, men ikke ansvar for norskopplæring og ikke for videregående opplæring. Arbeidsmarkedet vi jobber opp mot, krever både gode norskkunnskaper og fagkompetanse.
- Fylkeskommunen har ansvar for videregående opplæring, men når det gjelder voksenopplæring så krever de et godt norsknivå og tilstrekkelig yrkespraksis.
- Arbeidsgivere bestemmer selv om de ønsker å ta inn flyktninger i bedriften for å prøve ut eller komplettere yrkeserfaring. Flyktningene taper ofte i konkurranse med hjelpearbeidere fra Østeuropa.

Erfaringer med tverretattlig samarbeid om helsefagopplæring

Beregninger viser at det de kommende årene må utdannes 4500 nye helsefagarbeidere årlig, herav 3000 voksne. Det er for tiden et stort misforhold mellom antall som blir utdannet og behovet for arbeidskraft. (jfr. St.meld 13/2011-2012 Utdanning for velferd). Samme melding tar til orde for å mobilisere de arbeidskraftressursene som finnes i innvandrerbefolkningen, gjennom bedre tilrettelegging og god tilgang på utdanning.

Erfaringer fra Bergen og omegn er at mange flyktninger ønsker å utdanne seg til helsefagarbeidere. NAV Intro, Bergen kommune og Hordaland fylkeskommune har siden 2008 samarbeidet om å kvalifisere innvandrere/flyktninger til å bli helsefagarbeidere gjennom å kombinere norskopplæring, yrkesopplæring, praksis og lønnet arbeid.

Gjennom samarbeidsavtalen bidrar NAV Intro med et forkurs som er en kombinasjon av helsefagopplæring, norskopplæring og lærerveiledet pleiepraksis. Deltakerne må ha bestått grunnskole i hjemlandet (evt. i Norge), og flyktninger i introduksjonsprogrammet er prioritert målgruppe.

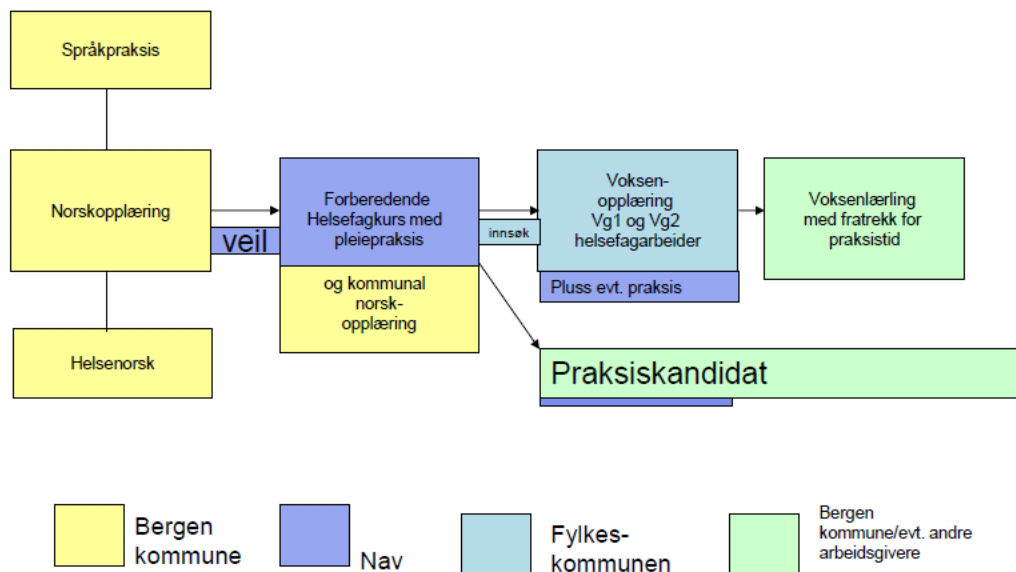
Hordaland fylkeskommune har fra 2008 årlig opprettet en toårig voksenopplæringsklasse med undervisning to dager pr. uke. Opplæringen kombineres med ordinært deltidsarbeid som pleieassistent. I unntakstilfeller, hvis noen ikke får jobb, så kan de få praksis gjennom NAV 2-3 dager pr. uke.

Etter bestått VG2 eksamen, får elevene læreplass (voksenlærling) i Bergen kommune.

Siden samarbeidsavtalene ble inngått har 24 personer fått fagbrev gjennom prosjektet. 19 av disse kom fra kommunale introduksjonsprogram: 17 fra ulike afrikanske land og 2 fra Burma.

1 har fått autorisasjon. Ca. 130 personer har vært innom prosjektet. I skrivende stund har Bergen kommune 17 voksenlærlinger gjennom intensjonsavtalen. Noen av disse nærmer seg fagprøven. Selv om samarbeidet fungerer og er forutsigbart, så opplever vi mange utfordringer.

TVERRETATLIG SAMARBEID OM KVALIFISERING



Praksiskandidatløpet

Samarbeidsavtalen med Bergen kommune omfattet også en mulighet for å utdanne enkelte gjennom praksiskandidatordningen. Dette gjaldt flyktninger som gjorde det godt i praksis eller i deltidsjobb som pleieassistent, men med svake forutsetninger for å tilegne seg fellesfag, blant annet engelsk.

Praksiskandidatene gjennomførte først det ettårige forkurset gjennom NAV, deretter et år i praksis som praksiskandidat/assistent, så et halvt år på lønnstilskudd fra NAV før de ble tilsatt ordinært i kommunen fram til fagbrev.

Intensjonen i avtalen var å ha opp til 6 -7 personer på denne ordningen hvert år, men vi har kun hatt 5 personer totalt. Ordningen krevde at både NAV og Bergen kommune «strakk» regelverket i forhold til bruk av arbeidsmarkedstiltak og tilsetting av ufaglærte assistenter. Vi valgte tidlig å legge denne muligheten på is. Et av hovedproblemene var mangelen på systematisk opplæring på arbeidsplassene, et annet var manglende progresjon i norsk. Et tredje var at enhetslederne på sykehjemmene selv bestemmer hvem de vil ansette. Gjennom ordningen ble de pålagt å ta inn en praksiskandidat/assistent i opp til full stilling som del av ordinær bemanning.

Vi mener fortsatt at det er behov for en type tilrettelagt praksisnær opplæring for denne gruppen, at det er et potensial her, men prosjektet har vært veldig utfordrende for samarbeidsrelasjonen mellom NAV Intro og Bergen kommune. Det har vært en del turnover blant prosjektmedarbeiderne i kommunen som også har vært problematisk.

Det finnes for øvrig lignende praksiskandidatprosjekter andre steder i landet, som på Karmøy og Lindås. På Karmøy var prosjektet initiert fra kommunen, og fagforeningen var med fra første stund, noe som har gitt prosjektet en mer solid forankring.

Utfordringer i opplæringsløpet til helsefagarbeidere

- I år hadde vi over 50 søkere til forkurset, men kunne bare gi plass til 16. Nygård skole mente at en stor andel av de som fylte opptakskravene ikke ville klare å nå nivå B1 skriftlig i løpet av forkurset, kanskje aldri. Dette er søkere som har brukt 1600 -2500 timer på å nå nivå A2 skriftlig og muntlig. Mange har deltatt i språkpraksis eller arbeidspraksis og har gode attester fra arbeid som pleiemedhjelpere. Noen jobber deltid på sykehjem. Alle har voksenrett og ønsker og trenger utdanning for å kunne bli økonomisk selvstendige.
- Norsk kunnskaper. Enkelte deltakere på forkurset har dårligere progresjon enn forventet og kommer ikke inn på VG1. Fra og med 2014 innførte fylkeskommunen en innplasseringstest på B1 nivå, for inntak til voksenopplæring. Testen er veiledende og det blir også tatt hensyn til lærernes anbefalinger. I år kom 9 av de 13 som fullførte kurset videre til VG1. I beste fall må de andre vente et år på å komme videre.
- Bergen kommune vedtok høsten 2013 å innføre krav om B1-nivå ved ansettelse av assistenter og faglærte pleiere. Vi ser fortsatt at mange fra forkurset og andre arbeidsmarkedstiltak får deltidsjobber, selv om de ikke har dette nivået.
- Krav til engelsk på videregående nivå for å kunne gjennomføre et utdanningsløp. Tidene forandrer seg, og i dag er det på enkelte sykehjem behov for pleiepersonell som kan kommunisere på språk som arabisk, spansk, fransk, vietnamesisk osv. Vi mener det ville vært hensiktsmessig at andre «store» minoritetsspråk ble godkjent som b-språk i utdanningen.
- Mange i målgruppen viser mye empati, interesse og engasjement i jobben. De kommuniserer godt muntlig men kommer kanskje aldri til å nå et B1 nivå skriftlig. Den nye norsktesten har fire delprøver. Lytte, lese, muntlig og skriftlig. Noen steder er det krav til B1-nivå ved tilsetting og utdanning. Er det mulig her å differensiere med ulike krav til de ulike delprøvene?

Manglende tilrettelagte utdanningstilbud

I dag blir mange som mangler grunnutdanning og yrkeskompetanse, gående på ulike arbeidsmarkedstiltak eller på passive ytelser i årevis etter fullført introduksjonsprogram.

Det må undersøkes om og hvordan de ulike etatene sammen kan legge bedre til rette for en målrettet og eventuell praksisnær opplæring i arbeidslivet og sikre at flere flyktninger med voksenrett kan gjennomføre en yrkesutdanning. Kan man gjennom et tidligere og tettere samarbeid mellom etatene fange opp flere av de som i dag faller utenfor?

NAV Intro har i noen tilfeller hjulpet med å føre personer med medbragt yrkeserfaring fram til fagbrev i Norge i fag som elektro, bilmekanikk, barne- og ungdomsarbeider, murer, kokk og frisør. Dette har krevd tett oppfølging fra NAV Intro over flere år.

Vi tror at samarbeidet rundt helsefagutdanningen kan ha overføringsverdi til andre fag, men pr. i dag er det ingen som vil ta ansvaret for å dra det i gang, da ingen har sektorovergripende ansvar. Erfaringen er at det er krevende å være den etaten som er lokomotivet i et tverretattlig samarbeid.

Introduksjonssenteret i Bergen, NAV Intro og norskopplæringen ved Nygård skole har sendt en felles henvendelse til Fylkesmannen i Hordaland angående voksne flyktninger og yrkesfaglig opplæring.

Kort oppsummering:

Bergen kommune og NAV har en felles utfordring i å bidra til at de bosatte flyktningene blir konkurransedyktige på dagens arbeidsmarked. Arbeidsmarkedet er kompetansekreven, og konkurransen om de ufaglærte jobbene er stor.

Mange flyktninger ønsker yrkesutdanning og har voksenrett til videregående utdanning. Kravene til norsk kunnskaper og yrkeserfaring, samt mangel på utdanningsplasser, gjør at mange ikke får mulighet. Noen blir gående på tiltak etter tiltak, eller på passive ytelser.

NAV, Bergen kommune og Hordaland fylkeskommune har samarbeidet om å utdanne flyktninger og innvandrere til helsefagarbeidere. Erfaringene er hovedsakelig gode. Kan modellen videreutvikles til å gjelde flere fag? Kan man gjennom et tettere samarbeid fange opp flere av de som i dag faller utenfor? Hvem har ansvar for samordning?

Vi er svært positive til for at myndighetene nå griper fatt i utfordringen med utenforskap og utreder hvordan man kan bistå dem som i dag faller utenfor utdanningstilbud og arbeidsmarked.